

STRUKOVNO NAZIVLJE ZA DONJI I SREDNJI PALEOLITIK

UDK 903.(497.5)»632«
Stručni članak
Prapovijesna arheologija
Professional paper
Prehistoric archaeology
Primljeno: 1995.04.20.
Received:

Ivor Karavanić
HR-10000 Zagreb, Hrvatska
Arheološki zavod
Filozofskog fakulteta
I. Lučića 3

Lista tipova za ruktovrine donjeg i srednjeg paleolitika, po tipologiji F. Bordesa, prevedena je na hrvatski jezik. Pojedini nazivi nisu izravno prevedeni već su prilagođeni hrvatskom jeziku po savjetu Tomislava Ladana.

Već smo dugo vremena svjedoci nepostojanja zajedničkoga arheološkoga strukovnog nazivlja na hrvatskome književnom jeziku. Na taj je problem, još prije više od deset godina, u "Obavijestima" upozorio Š. Batović (1985), a premda je započeta izradba arheološkog riječnika, u tom se poslu nažalost nije daleko odmaklo. Izrazito velika terminološka neujednačenost prisutna je u literaturi iz paleolitika, što otežava, a gdje gdje i potpuno onemogućuje razumijevanje upotrijebljenih naziva (vidi Karavanić 1992). Navedeni problem uočio je M. Brodar (1991) predloživši izradbu odvojenog ili zajedničkog hrvatskog ili srpskog nazivlja. Izradba takvog zajedničkog nazivlja, još u vrijeme predlaganja te mogućnosti, za hrvatske stručnjake nije bila prihvatljiva, a danas je o njoj pogotovo suviše raspravljati.

U europskim zemljama problem nazivlja paleolitičkih artefakata uglavnom je riješen, a postoje i mnogobrojni rječnici što uvelike olakšavaju snalaženje pri terminološkim neujednačenostima (primjerice Brezillon 1983; Inizan, Roche & Tixier 1992). F. Bordes (1950, 1951) morao je izabrati različite nazive za tipološku listu oruđa i prvi je upotrijebio statističku metodu za analizu artefakata srednjeg paleolitika. Tu su metodu D. de Soneville-Bordes i J. Perrot (1953) prilagodili gornjo-paleolitičkom oruđu i objavili listu od 92 tipa. Značajke pojedinih tipova potom su detaljno opisali (de Soneville-Bordes & Perrot 1954, 1955, 1956a, 1956b). Netom kasnije izdana je monografija F. Bordesa (1961), načinjena na materijalu zapadne Europe i sredozemnih zemalja, što je do danas ostala

temeljna tipologija donjeg i srednjeg paleolitika. Lista tipova D. de Soneville-Bordes i J. Perrota, s obzirom na zapadnoeuropski gornji paleolitik, pokazala se nedovoljnom pa je u više novih studija dodano još nekoliko tipova. Problematika tipološkog i statističkog razvrstavanja artefakata posebno je objašnjena (de Soneville-Bordes 1974/75), a prvobitne liste oruđa obiju tipologija prevedene su na mnogobrojne jezike. Pri tom su terminološki nesporazumi onemogućeni jer svako oruđe (osim petnaest donjopaleolitičkih tipova u tipologiji F. Bordesa) posjeduje jedinstveni broj pa je i po njemu jasno kojem tipu, s obzirom na francuski izvornik, pripada.

Primjerice, u Sloveniji je F. Osole uz pomoć S. i M. Brodara po francuskom uzoru napravio slovensko nazivlje dok je V. Pohar (1978, 1979), prema navedenim francuskim izvornicima, objavila cjelovite prikaze paleolitičke tipologije, služeći se i paleolitičkim materijalom Slovenije. U Srbiji je Lj. Đuričić (1985) opisala način prikupljanja podataka za računalnu obradu kamenih ruktovrina i pritom s francuskog prevela adekvatno i vrlo opširno nazivlje. Već je navedeno da u Hrvatskoj još uvijek ne postoji usklađeno i općeprihvaćeno arheološko nazivlje, a taj se problem posebno nameće pri imenovanju kamenih ruktovrina. Osim općeg prijedloga strukovnog nazivlja za srednji i gornji paleolitik (Karavanić 1992) na hrvatski je prevedena tipološka lista D. de Soneville-Bordes i J. Perrota (Karavanić 1993). Ovaj članak donosi cjelovit prevod nazivlja za kamene ruktovrine donjeg i srednjeg paleolitika po tipologiji F. Bordesa (1961). Prevedena je lista od šezdeset i tri tipa što su

numerički označeni, uz još petnaest donjopaleolitičkih tipova, bez jedinstvenog broja. Dio starijih, premda uvriježenih naziva, zbog svoje neadekvatnosti, zamijenjen je novima. Pojedini nazivi dakle nisu izravno prevedeni već su prilagođeni hrvatskom jeziku po savjetu Tomislava Ladana.

Nazivlje za kamene ruktovrine donjeg i srednjeg paleolitika po listi tipova F. Bordesa (1961):

- 1) Eclat Levallois - levaloaški odbojak
- 2) Eclat Levallois atypique - levaloaški otkrhak
- 3) Pointe Levallois - levaloaški šiljak
- 4) Pointe Levallois atypique - obrađeni levaloaški šiljak
- 5) Pointe pseudo-Levallois - levaloaški pašiljak
- 6) Pointe mustérienne - musterijski šiljak
- 7) Pointe mustérienne allongée - izduženi musterijski šiljak
- 8) Limace - pužnik
- 9) Racloir simple droit - jednostrano ravno strugalo
- 10) Racloir simple convexe - jednostrano izbočeno strugalo
- 11) Racloir simple concave - jednostrano udubljeno strugalo
- 12) Racloir double droit - dvostruko ravno strugalo
- 13) Racloir double droit-concave - dvostruko ravno-izbočeno strugalo
- 14) Racloir double droit-concave - dvostruko ravno-udubljeno strugalo
- 15) Racloir double biconvexe - dvostruko izbočeno strugalo
- 16) Racloir double biconcave - dvostruko udubljeno strugalo
- 17) Racloir double convexe-concave - dvostruko izbočeno-udubljeno strugalo
- 18) Racloir convergent droit - prmično ravno strugalo
- 19) Racloir convergent convexe - prmično izbočeno strugalo
- 20) Racloir convergent concave - prmično udubljeno strugalo
- 21) Racloir déjeté - kutno strugalo
- 22) Racloir transversal droit - poprečno ravno strugalo
- 23) Racloir transversal convexe - poprečno izbočeno strugalo
- 24) Racloir transversal concave - poprečno udubljeno strugalo
- 25) Racloir sur face plane - strugalo na ravnoj strani
- 26) Racloir à retouche abrupte - strugalo sa strmom obradbom
- 27) Racloir à dos aminci - strugalo sa stanjenim hrptom
- 28) Racloir à retouche biface - strugalo s obostranom obradbom
- 29) Racloir alterne - izmjenično strugalo
- 30) Grattoir - grebalo
- 31) Grattoir atypique - grebalica
- 32) Burin - dubilo
- 33) Burin atypique - dubilica

- 34) Perçoir - svrdlo
- 35) Perçoir atypique - svrdlenica
- 36) Couteau à dos - nož hrptenjak
- 37) Couteau à dos atypique - hrbasti nož
- 38) Couteau à dos naturel - prirodni nož hrptenjak
- 39) Raclette - strugalica
- 40) Eclat et lame tronqué - zarubljeni odbojak i sječivo
- 41) Tranchet moustérien - musterijsko rezalo
- 42) Encoche - udubak
- 43) Denticulé - nazubak
- 44) Bec burinant alterne - izmjenično dubasti šiljak
- 45) Eclat et lame à retouche sur face plane - odbojak i sječivo s obradbom na ravnoj strani
- 46) Eclat et lame à retouche abrupte épaisse - odbojak i sječivo s krupnom strmom obradbom
- 47) Eclat et lame à retouche alterne épaisse - odbojak i sječivo s krupnom izmjeničnom obradbom
- 48) Eclat et lame à retouche abrupte mince - odbojak i sječivo sa sitnom strmom obradbom
- 49) Eclat et lame à retouche alterne mince - odbojak i sječivo sa sitnom izmjeničnom obradbom
- 50) Eclat et lame à retouche biface - odbojak i sječivo s obostranom obradbom
- 51) Pointe de Tayac - tajasijenski šiljak
- 52) Triangle à encoche - trokut s urezom
- 53) Pseudo-microburin - pasvrđlić
- 54) Encoche en bout d'éclat - urez na vrhu odbojka
- 55) Hachoir - bradva
- 56) Rabot - blanja
- 57) Pointe pédonculées - peteljoliki šiljak
- 58) Outil pédonculé - peteljoliko oruđe
- 59) Chopper - sjekač
- 60) Chopper inverse - obratni sjekač
- 61) Chopping tool - sjekalo
- 62) Divers - razno
- 63) Pièce foliacée - listoliki komadić

Biface lancéolé	- kopljoliki šačnik
Biface micoquien	- mikokijenski šačnik
Ficron	- rezni klin
Biface triangulaire	- trokutni šačnik
Biface subtriangulaire	- trokutasti šačnik
Biface cordiforme vrais	- srcoliki šačnik
Biface subcordiforme	- srcasti šačnik
Biface cordiforme allongé	- izduženi srcoliki šačnik
Biface amygdaloïde	- bademoliki šačnik
Biface ovulaire	- jajoliki šačnik
Biface discoïde	- kolutoliki šačnik
Limande	- pljoska
Hachereau	- sjekirica
Hachereau sur éclat	- sjekirica na odbojku
Biface abbevillien	- abevilijenski šačnik

POPIS KRATICA

- BSPF - Bulletin de la Société Préhistorique Française, Paris. Opusc. Archaeol. - Opuscula archaeologica, Radovi arheološkog zavoda Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
- Obavijesti HAD-a - Obavijesti, Hrvatsko arheološko društvo, Zagreb. Poročilo - Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji, Univerza v Ljubljani, Arheološki Oddelek Filozofske fakultete

POPIS LITERATURE

- Batović 1985. Batović Š. Izrada naše arheološke terminologije, Obavijesti HAD-a, 17/1, 29-32.
- Brézillon 1983. Brézillon N. M. *La dénomination des objets de pierre taillée*, IVe suppl. a Gallia Préhistoire, Paris.
- Brodar 1991. Brodar M. Napomene o srpskohrvatskoj paleolitskoj terminologiji, u: *Zbornik radova posvećenih akademiku Alojzu Bencu*, Sarajevo, 49-53.
- Bordes 1950. Bordes F. Principes d'une méthode d'étude des techniques de débitage et de la typologie du Paléolithique ancien et moyen, L'Anthropologie 54, 19-34.
- Bordes 1951. Bordes F. Le complexe Moustérien: Moustériens, Levalloisien et Tayacien, L'Anthropologie, 55, 1-23.
- Bordes 1961. Bordes F. *Typologie du Paléolithique ancien et moyen*, Bordeaux.
- Đuričić 1985. Đuričić Lj. Sistem prikupljanja podataka za analizu industrije okresanog kamena, Starinar 36, 173-185.
- Inizian, Roche & Tixier 1992. Inizian M.-L., Roche H. & Tixier J. *Technology of Knapped Stone*, Meudon.
- Karavanić 1992. Karavanić I. Prijedlog osnovnoga strukovnog nazivlja za srednji i mlađi paleolitik, Opusc. Archaeol., 16, 15-35.
- Karavanić 1993. Karavanić I. Gornjopaleolitičke kamene i koštane rukotvorine iz špilje Vindije, Opusc. Archaeol., 17, 53-163.
- Pohar 1978. Pohar V. Tipologija in statistična obdelava mlajšepaleolitskih kamenih orodnih inventarjev, Poročilo, 6, 7-42.
- Pohar 1979. Pohar V. Tehnika izdelave in tipologija staro - in srednje paleolitskega kamenega orodja, Poročilo, 7, 15-80.
- de Soneville-Bordes 1974/75. de Soneville-Bordes D. Les listes - types. Observation de méthode, Quaternaria, 18, 9-43.
- de Soneville-Bordes & Perrot 1953. de Soneville-Bordes D. & Perrot J. Essai d'adaptation des méthodes statistiques au Paléolithique supérieur, Premiers résultats, BSPF, 50, 323-333.
- de Soneville-Bordes & Perrot 1954. de Soneville-Bordes D. & Perrot J. Lexique typologique du Paléolithique supérieur, BSPF, 51/7, 327-335.
- de Soneville-Bordes & Perrot 1955. de Soneville-Bordes D. & Perrot J. Lexique typologique du Paléolithique supérieur, BSPF, 52/1-2, 76-79.
- de Soneville-Bordes & Perrot 1956a. de Soneville-Bordes D. & Perrot J. Lexique typologique du Paléolithique supérieur, BSPF, 53/7-8, 408-412.
- de Soneville-Bordes & Perrot 1956b. de Soneville-Bordes D. & Perrot J. Lexique typologique du Paléolithique supérieur, BSPF, 53/9, 547-559.

SUMMARY

PROFESSIONAL TERMINOLOGY IN LOWER AND MIDDLE PALEOLITHIC

The typological list for the artifacts of the Middle and Upper Paleolithic (according to typology made by F. Bordes) has been translated to the Croatian language.

Some terms were not literally translated, but adapted to the Croatian language according the advices of Tomislav Ladan.

Translation: Ivor Karavanić

